

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Гуманітарний факультет

Кафедра філології, перекладу та стратегічних комунікацій

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філології,
перекладу та стратегічних
комунікацій, кандидат філологічних
наук, доцент

 Ірина ЛИСИЧКІНА
4 травня 2021 р.

СИЛАБУС ЛІДЕРСТВО

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Перший (бакалаврський)
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	254 “Забезпечення військ (сил)”
ОПП	«Лінгвістичне забезпечення та комунікація»

Розглянуто та ухвалено на засіданні
кафедри філології, перекладу та
стратегічних комунікацій
Протокол від 4 травня 2021 р. № 10.

Харків 2021

Інформація про викладача	
Прізвище, ім'я, по батькові	Ткач Поліна Борисівна
Наукова ступінь	кандидат філологічних наук
Вчене звання	доцент
Посада	професор кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Місце роботи	Національна академія Національної гвардії України
Адреса кафедри	майдан Захисників України, 3
Контакти	5204, 5215
E-mail	rudy_w@ukr.net

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	Цикл загальної підготовки
Блоків змістових модулів – 1	Спеціальність: 254 Забезпечення військ (сил)	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – не передбачено		Семестр
Загальна кількість годин – 90		4-й
		Лекції
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	2 год.
		Практичні, семінарські
		52 год.
		Лабораторні
		0 год.
		Самостійна робота
		36 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.
Вид контролю: залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни: теоретичні засади лідерства; лідерські якості; стилі лідерства; комунікативна поведінка лідера; засади командотворення.

Міждисциплінарні зв'язки з дисциплінами: дисципліна **Лідерство** тісно пов'язана з такими практичними дисциплінами, як **Комунікативний аспект діяльності військового командира, Основи стратегічних комунікацій, Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації.**

Мета засвоєння дисципліни: сформувати здатність виявляти й розвивати лідерські якості, здійснювати особистісне та професійне зростання, реалізувати лідерський потенціал та управляти особовим складом, у тому числі змішаними колективами, що складаються з чоловіків і жінок різних національних, етнокультурних та релігійних груп, для виконання завдань військово-професійної діяльності.

Завдання:

- сформувати знання щодо теоретичних та практичних засад лідерства;
- забезпечити умови для формування й розвитку лідерських якостей, ефективної взаємодії в команді;
- розвинути комунікативні навички, креативне й критичне мислення;
- сприяти усвідомленню необхідності постійно працювати над самовдосконаленням та відповідально ставитись до команди й спільної діяльності.

Компетентності, які формує дисципліна:

Шифр компетентності	Зміст компетентності
ІК	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у ході виконання завдань забезпечення військ (сил), вирішення яких, надасть можливість створити сприятливі умови для дій військ в різних умовах обстановки, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів військових та технічних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
K21	Здатність працювати автономно та в команді (включаючи навички лідерства), виконуючи посадові обов'язки в ході повсякденної діяльності та бойового застосування підрозділу забезпечення (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі й здобувачки вищої освіти повинні:

Знати: визначення понять лідер, лідерство, формальне й неформальне лідерство; підходи до вивчення лідерства; традиційні й сучасні концепції лідерства; умови створення лідерського потенціалу; особистісні якості й особливості комунікативної поведінки лідера; складові емоційного інтелекту; структуру іміджу; гендерні аспекти лідерства; модель команди військової організації; способи організації внутрішніх комунікацій; характеристики таких явищ та процесів, як лідерська поведінка, лідерські ролі, лідерська мета, імідж лідера, стилі лідерства, чинники ефективної взаємодії та комунікації; стратегії поведінки під час конфлікту; методи врегулювання конфліктів.

Уміти: виявити власний лідерський потенціал; проявляти якості, необхідні офіцеру Національної гвардії України під час виконання завдання; проявляти ініціативу в межах намірів командування; обирати вербальні та невербальні засоби для здійснення впливу; здійснювати самоаналіз; використовувати на практиці прийоми та техніки формування іміджу лідера; пропагувати гендерну рівність; формувати команду й ефективну взаємодію в ній; нести відповідальність за себе й свій підрозділ; ефективно використовувати засоби комунікації в межах внутрішніх комунікацій; реалізовувати формальну та неформальну комунікацію в команді; мотивувати, заохочувати, раціонально переконувати, підтримувати моральний дух команди, робити зауваження; висловлювати конструктивну думку про успіхи й невдачі команди; створювати позитивний імідж Національної гвардії України; урегульовувати конфлікти.

Володіти: навичками впливати на людей; навичками самооцінки; навичками подолання гендерної дискримінації; навичками успішної взаємодії у військовому колективі та організації групової діяльності; навичками оцінювати ефективність команди; навичками вчити підлеглих, надавати їм підтримку, висловлювати конструктивну думку про їхні успіхи й невдачі; навичками організації обговорень і прийняття рішень у військовому колективі; навичками поведінки під час конфлікту; навичками врегулювання конфліктів.

Мати уявлення про (бути ознайомленим): підходи до вивчення лідерства; традиційні концепції лідерства; сучасні теорії лідерства; етапи становлення лідера; базові засади лідерства; теорії особистісних якостей лідера; емоційний інтелект; методи активного слухання; теорії командотворення; фактори командного лідерства; етапи розвитку команди; типологію комунікації; прямі й непрямі методи керівництва; типологію конфліктів; технології стрес-менеджменту.

3. Зміст навчальної дисципліни (анотація навчальної дисципліни).

У межах цього курсу курсанти й курсантки мають отримати знання про теорію лідерства, лідерський потенціал як сукупність умінь самоуправління й управління іншими людьми, концепції військового командування й управління. Практичний курс спрямований навчити курсантів і курсанток виявляти й розвивати лідерські якості, сформувати адекватну самооцінку, сприяти

створенню позитивного іміджу, виявляти уміння взаємодіяти зі змішаними колективами, що складаються з чоловіків і жінок різних національних, етнокультурних та релігійних груп.

Практичні завдання у межах трьох модулів формують у курсантів і курсанток здатність взаємодіяти в процесі комунікації, критично й креативно мислити, уникати конфліктів та розв'язувати їх у разі виникнення.

Зміст дисципліни:

Поняття лідер, лідерство. Традиційні й сучасні теорії лідерства. Формальне й неформальне лідерство. Принципи становлення лідера. Умови розвитку лідерського потенціалу. Форми влади та впливу. Джерела та інструменти лідерства.

Формування та розвиток лідерських якостей. Теорії особистісних якостей лідера. Комунікативна поведінка лідера. Стилi лідерства. Емоційний інтелект. Критичне та креативне мислення. Імідж лідера. Гендерні аспекти лідерства.

Ознаки й рольова структура команди. Умови формування команди. Принципи взаємодії в команді. Внутрішні комунікації і координація роботи команди. Комунікативна компетентність лідера. Стилi і стратегії командної комунікації. Комунікативні стратегії поведінки під час конфлікту. Техніки посередництва в конфліктній взаємодії сторін.

4. Календарно-тематичний план вивчення дисципліни.

Назви змістових модулів, занять та навчальних питань	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Блок змістових модулів 1. Лідерство						
Змістовий модуль 1. Загальні проблеми лідерства						
Заняття 1. Підходи до вивчення лідерства. Навчальні питання: 1. Поняття лідер, лідерство. 2. Традиційні концепції лідерства. 3. Сучасні теорії лідерства.	2	2				
Самостійне вивчення. Презентація на тему «Формальне та неформальне лідерство». 1. Лідер та керівник. 2. Лідер та менеджер. 3. Лідер та командир.	2					2
Заняття 2. Формальне та неформальне лідерство. Навчальні питання: 1. Вправи на формування лідерської Я-концепції. 2. Формальне та неформальне лідерство (групова презентація проєктної роботи)	2		2			
Самостійне вивчення. Великі лідери в історії.	2					2
Заняття 3. Принципи становлення лідера. Навчальні питання: 1. Види лідерів.	2		2			

2. Тренінг «Великі лідери в історії» (тренінг «аргумент-контраргумент»)						
Самостійне вивчення. Вимоги до становлення лідерства в армії (дискусія).	1					1
Заняття 4. Фактори формування лідерства. Навчальні питання: 1. Умови розвитку лідерського потенціалу. 2. Характерні риси успішного лідера. 3. Механізм формування лідерства (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Владні повноваження і лідерство 1. Трактування поняття «влада». 2. Якості влади. 3. Лідерство і вплив.	1					1
Заняття 5. Лідерство і влада. Навчальні питання: 1. Форми влади та впливу. 2. Основні прийоми активного керування та поведінки успішного лідера (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Базові засади лідерства. 1. Лідерство, що базується на страху. 2. Лідерство, що базується на переконанні. 3. Лідерство, що базується на знанні.	2					2
Заняття 6. Джерела та інструменти лідерства. Навчальні питання: 1. Вербальні та невербальні складові лідерської поведінки. 2. Формування навичок та інструментів ефективного лідерства (тренінги, ділові ігри). 3. Модульний контроль.	2		2			
Разом за змістовим модулем 1	20	2	10			8

Змістовий модуль 2. Особистісний аспект лідерства						
Заняття 1. Основні лідерські якості. Навчальні питання: 1. Формування та розвиток лідерських якостей. 2. Вправи на формування лідерських якостей.	2		2			
Самостійне вивчення. Теорії особистісних якостей лідера. 1. Теорія Р. Стогділла. 2. Групи лідерських якостей за У. Беннісом. 3. Емоційне лідерство. Харизматичне лідерство. 4. Поведінкове лідерство. Ситуативне лідерство.	3					3
Заняття 2. Комунікативна поведінка лідера. Навчальні питання: 1. Мовленнєва характеристика різних груп лідерів. 2. Невербальна складова лідерської поведінки. 3. Комунікативні вправи.	2		2			
Самостійне вивчення. Стилi лідерства.	1					1
Заняття 3. Стилi керівництва та лідерства. Навчальні питання: 1. Особливості різних стилів лідерства 2. Чинники формування стилів управління. 3. Обрання форм впливу на людину (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Емоційний інтелект.	1					1
Заняття 4. Емоційний інтелект військового лідера. Навчальні питання: 1. Компоненти емоційного інтелекту. 2. Самопрезентація.	2		2			
Самостійне вивчення. Критичне мислення.	1					1
Заняття 5. Критичне мислення військового лідера. 1. Основні засади критичного мислення.	2		2			

2. Стратегії прийняття рішень на основі аналізу інформації (тренінги, ділові ігри).						
Самостійне вивчення. Поняття креативності. 1. Особистісні засади креативності. 2. Вплив оточення на самореалізацію особистості.	2					2
Заняття 6. Креативне лідерство. Навчальні питання: 1. Методи пошуку креативних ідей 2. Тренінги на розвиток креативного мислення і здатності діяти в екстремальних ситуаціях.	2		2			
Самостійне вивчення. Підготовка до тренінгу «Життєві уроки»	3					3
Заняття 7. Імідж лідера. Навчальні питання: 1. Імідж лідера. Структура іміджу. 2. Тренінг «Життєві уроки».	2		2			
Самостійне вивчення. Гендерний аспект військової комунікації.	1					1
Заняття 8. Гендерні аспекти лідерства. Навчальні питання: 1. Фактори гендерної дискримінації: упередження проти жінок у військовій сфері. 2. Модульний контроль.	2		2			
Разом за змістовим модулем 2.	28		16			12
Змістовий модуль 3. Командне лідерство						
Заняття 1. Модель команди у військовій організації. Навчальні питання: 1. Ознаки й рольова структура команди. 2. Умови формування команди.	2		2			

3. Особливості діяльності різних видів команд (тренінги, ділові ігри).						
Самостійне вивчення. Теорія командотворення Хауза «шлях-мета»	1					1
Заняття 2. Принципи взаємодії в команді. Навчальні питання: 1. Функції лідера й ролі в команді. 2. Згуртованість команди (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. 1. Етапи розвитку команди. 2. Конформізм. Форми групового тиску.	1					1
Заняття 3. Лідерство і влада в команді. Навчальні питання: 1. Організація спільної діяльності. 2. Групові реакції: конформізм і самовизначення. 3. Відпрацювання загальногрупової стратегії ухвалення рішення (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Динаміка групової взаємодії.	1					1
Заняття 4. Внутрішні комунікації і координація роботи команди. Навчальні питання: 1. Внутрішні комунікації у військовій структурі. 2. Відпрацювання навичок успішної взаємодії в команді та організації групової діяльності, оптимального розподілу ролей (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Міжособистісна комунікація.	1					1
Заняття 5. Комунікативна компетентність лідера. Навчальні питання: 1. Чинники ефективної комунікації.	2		2			

2. Ознаки й причини неуспішної комунікації. 3. Розроблення та реалізація засобів, спрямованих на усунення перешкод на шляху до ефективної комунікації (комунікативні ігри).						
Самостійне вивчення. Комунікативна культура лідера.	1					1
Заняття 6. Стил ь і стратегія командної комунікації. Навчальні питання: 1. Вплив на особовий склад в процесі реалізації внутрішніх комунікацій. 2. Формування позитивних установок лідерів та підлеглих щодо ефективної взаємодії в команді (комунікативні ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Зворотній зв'язок. Методи активного слухання.	1					1
Заняття 7. Рівні комунікації в команді. Навчальні питання: 1. Зони відповідальності лідера. 2. Вид управління, ступінь контролю. 3. Правила організації командних обговорень і прийняття рішень (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Прямі й непрямі методи керівництва.	1					1
Заняття 8. Комунікативна стратегія мотивації в діяльності військового лідера. Навчальні питання: 1. Комунікативні тактики мотивування, заохочення, раціонального переконання, підтримування морального духу команди, зауваження (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Типологія конфліктів.	2					2
Заняття 9. Комунікативні стратегії поведінки під час конфлікту.	2		2			

Навчальні питання: 1. Чинники міжособистісного й міжгрупового конфлікту в військовому колективі. 2. Комунікативні стратегії і тактики розв'язання конфлікту у військовому колективі (тренінги, ділові ігри).						
Самостійне вивчення. Переговори й медіація у розв'язанні конфліктів.	2					2
Заняття 10. Техніки посередництва в конфліктній взаємодії. Навчальні питання: 1. Відпрацювання навичок здійснення медіації під час конфлікту в команді	2		2			
Самостійне вивчення. Технології стрес-менеджменту.	2					2
Заняття 11. Ефективність роботи команди. Навчальні питання: 1. Фактори, що впливають на ефективність роботи команди. 2. Створення позитивної атмосфери у військовому колективі (тренінги, ділові ігри).	2		2			
Самостійне вивчення. Презентація «Я – лідер»	3					3
Заняття 12. Модульний контроль. Навчальні питання: 1. Представлення презентацій «Я – лідер» 2. Обговорення презентацій	2		2			
Разом за змістовим модулем 3	40		24			16
Залік з оцінкою	2		2			
Усього годин	90	2	52			36

5. Самостійна робота.

Самостійна робота курсантів і курсанток має бути спрямована на формування всебічних знань щодо теоретичних та практичних аспектів лідерства, на розвиток комунікативних навичок та креативного мислення. Курсанти/-ки мають приділяти увагу таким видам роботи, як підготовка презентацій, підготовка до дискусій, підготовка доповіді із подальшим виголошенням перед аудиторією, проходження дистанційних курсів на онлайн платформах, критично аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, структурувати її для подальшого використання.

Завдання на кожне заняття, які виносяться на самостійну роботу, указано в робочій програмі навчальної дисципліни.

Конкретні завдання на самопідготовку перед кожним заняттям в аудиторії:

Змістовий модуль 1. Загальні проблеми лідерства

Заняття 2. Підготувати групову презентацію проєктної роботи «Формальне та неформальне лідерство»:

- 1) Лідер та керівник
- 2) Лідер та менеджер
- 3) Лідер та командир

Форми групової презентації: усні повідомлення, дебати, театралізовані виступи, мультимедійні презентації тощо (на вибір групи).

Питання для самоконтролю:

1. Дефініції лідерства.
2. Класифікації лідерства.
3. Функції лідерства.
4. Нова парадигма лідерства.
5. Чому й навіщо сьогодні необхідне лідерство?
6. Стилi лідерства.
7. Ситуативні теорії.
8. Як обрати власний стиль?
9. Менеджмент чи лідерство?

Заняття 3. Підготуватися до тренінгу «аргумент-контраргумент» на тему «Великі лідери в історії».

Усі члени групи діляться на пари (учасник 1 і 2). Кожна пара обирає історичну особистість, яка в історії визнана лідером. Завдання: учасник/учасниця 1 готує 3-4 аргументи на користь того, що обрана історична постать є лідером, спираючись на теоретичні засади лідерства; учасник/учасниця 2 готує 3-4 аргументи проти (контраргументи), зважаючи на історичні факти й аргументацію 1-го учасника/учасниці. Аргументи й контраргументи мають бути конструктивними, містити доказову базу й спиратися на теорію лідерства.

Питання для самоконтролю:

1. Хто такий лідер?
2. Що розуміють під стилем лідерства?
3. Чим характеризується авторитарний стиль?
4. Чим характеризується демократичний стиль?
5. Чим характеризується ліберальний стиль?
6. Що таке авторитет?
7. Які якості вирізняють лідера?
8. Які види лідерів виділяють у науці?
9. У чому полягає статус лідера?

Заняття 4. Підготуватися до дискусії на тему «Вимоги до становлення лідерства в армії» (на матеріалі довідкового тексту).

Прочитати довідку (роздатковий матеріал) про знамениту битву між 20-м полком добровольців штату Мен і 15-м і 47-м полками піхоти Алабами під час битви під Геттисбергом, яка демонструє кілька компонентів моделі становлення лідерства в армії. У центрі уваги полковник Джошуа Чемберлен, який перетворює безвихідну на перший погляд ситуацію на перемогу. Які саме компоненти моделі становлення лідерства в армії ми можемо побачити в описаній ситуації? Доведіть свою думку.

Роздатковий матеріал буде надано завчасно. З ним також можна ознайомитись у локальній мережі за посиланням sdn.ivc.com/login/index.php

Заняття 5. Підготувати доповідь на теми:

1. Лідерство і влада.
2. Трактування поняття «влада».
3. Якості влади.
4. Лідерство і вплив.

Кожну доповідь супроводжуйте прикладом конкретної людини, яка має той чи інший тип влади. Обґрунтуйте свою думку.

Тривалість доповіді – до 5 хвилин. Ілюстративний матеріал, який використовується під час захисту, оформляється у вигляді слайдової презентації у Microsoft Office Power Point, яка демонструється за допомогою мультимедійної апаратури (за технічних можливостей, що має бути обговорено заздалегідь).

Захист роботи відбувається українською мовою.

Структура доповіді: вступ, основна частина, висновок.

У вступі потрібно визначити тему доповіді, вказати актуальність проблеми, її значення, сформулювати мету доповіді.

В основній частині — подати характеристику проблеми (виділити основний аспект проблеми, а потім — основні положення, які детально і послідовно проаналізувати).

Висновки мають бути чіткими, лаконічними. Рекомендується повторити

основну думку, а потім підсумувати найбільш важливі положення.

Критерії оцінювання виголошення доповіді:

Бали	Вимога
1	Змістовність, послідовність і повнота викладу матеріалу
1	Структурованість і логічність викладу
0,5	Уміння утримувати увагу аудиторії
0,5	Техніка та правильність мовлення (дотримання вимог літературної української мови)
0,5	Спонування аудиторії до участі в обговоренні змісту (теми) доповіді;
1	Уміння відповідати на запитання
0,5	Використання засобів унаочнення

Питання для самоконтролю:

1. Чи визначає сприйняття лідера його владу послідовниками?
2. Що є основою лідерської влади?
3. Чи можете ви стати лідером, не маючи послідовників?
4. Хто дає і приймає владу лідера?
5. Які джерела влади лідера?
6. Якщо ви є або збираєтеся стати лідером, яку владу ви б віддали перевагу?
7. Якими типами влади, запропонованими Френчем і Ревеном, володіє ваш начальник? Ранжуйте владу і поясніть принцип ранжування.
8. Яка роль послідовників в наділенні лідера владою?
9. Чи залежить влада від сприйняття лідера послідовниками?
10. Яка влада важлива в 21 столітті? Яка влада важлива у вашій організації?

Заняття 6. Підготувати доповідь на окреслені теми:

- 1) Лідерство, що базується на страху.
- 2) Лідерство, що базується на переконанні.
- 3) Лідерство, що базується на знанні.

Кожну доповідь супроводите прикладом конкретної людини, чие лідерство базується на тих чи інших засадах. Обґрунтуйте свою думку.

Питання для самоконтролю:

1. Чи згодні ви з тим, що кожен може бути лідером? Підтвердьте свою думку конкретним прикладом з життєвого досвіду.
2. Чи згодні ви з тим, що кожен лідер унікальний як особистість і неможливо створити універсальну модель лідерства?
3. Наведіть приклади лідерів, чие лідерство базувалось на різних засадах, але які були рівною мірою ефективними в своїй діяльності.
4. Чи згодні ви з тим, що справжній лідер повинен вчитися все своє життя? Обґрунтуйте свою позицію.
5. Чи знайомі вам неосвічені, але ефективні лідери? Наведіть конкретний приклад.

Змістовий модуль 2. Особистісний аспект лідерства

Заняття 2. Підготувати доповідь на окреслені теми:

- 1) Теорія Р. Стогділла.
- 2) Групи лідерських якостей за У. Беннісом.
- 3) Емоційне лідерство. Харизматичне лідерство.
- 4) Поведінкове лідерство. Ситуативне лідерство.

Кожну доповідь супроводжуйте прикладами конкретних людей, які проявляють певні якості. Обґрунтуйте свою думку.

Питання для самоконтролю:

1. Чи можете ви скласти список рис успішного лідера?
2. Як ви думаєте, які загальні риси мають видатні лідери?
3. Чи згодні ви з тим, що лідерські здібності є вродженими і хорошими лідерами народжуються, а не стають? Прокоментуйте свою відповідь.
4. Якщо ви лідер, ви народжені лідером або стали ним?
5. Яким набором якостей лідера ви володієте? Побудуйте власний профіль. Побудуйте профілі ефективного лідера. Порівняйте профілі та ідентифікуйте зону свого розвитку.

Заняття 3. Підготувати доповідь на тему «Стилі лідерства».

Орієнтовні питання:

1. Стилі лідерства за теорією Х/У
2. Теорія «Z» (Ouchi) – японський стиль управління
3. Ефективні стилі лідерства
4. Неефективні стилі лідерства
5. Вибір стилю лідерства
6. Ситуативне лідерство (Hersey та Blanchard)
7. Стилі емоційного лідерства.
8. Управлінська решітка Блейка-Моутона
9. Імовірнісна модель Фідлера
10. Модель трьох стилів Курта Левіна

Кожну доповідь супроводжуйте прикладом конкретної людини, яка обрала той чи інший стиль лідерства. Обґрунтуйте свою думку.

Питання для самоконтролю:

1. Згадайте начальників / начальниць, яких ви знаєте, і ідентифікуйте їх лідерський стиль, використовуючи «Управлінську решітку».
2. Чи можете ви навести приклади конкретних людей, які дотримуються "Стилю сільського клубу», «Збідненого стилю», «Стилю на роздоріжжі», «Стилю помри, але зроби», «Командного стилю». До якогостилу належите ви?
3. Для вас більше важливі люди або завдання?
4. Ранжуйте стилі відповідно до їх ефективності для вашої організації.
5. Чи згодні ви, що поведінка лідера має адаптуватися до психологічної характеристики лідера або до різних ситуацій? Чи можете ви вести себе по різному в різних ситуаціях?

6. Складіть таблицю ефективної лідерської поведінки відповідно до різних ситу-ацій, які часто відбуваються у вашій організації.

7. Якщо ви є або хочете стати лідером, якому стилю ви б віддали перевагу: орієнтованому на завдання або на відносини? Поясніть свої резони.

8. Який стиль воліють начальники у вашому реальному житті?

9. Ситуація у вашій організації сприятлива чи ні з точки зору класифікації Фідлера? Яка орієнтація найефективніша у вашій організації? Чи згодні ви з цією орієнтацією?

10. Якби ви приймали рішення, який би варіант ви воліли: підібрати лідера під ситуацію або підібрати гнучкого лідера? Який варіант використовується у вашій організації?

11. Чи згодні ви з тим, що особистість лідера незмінна? Ваша особистість незмінна? Особистість вашого начальника незмінна? До якої міри ви можете змінюватися? Чи прийнятний у вашій організації підбір лідера під ситуацію?

12. Розглядаючи три стилі лідерства по Левіну, якому стилю ви б віддали перевагу? Який стиль характерний для вашого начальника? Який стиль ви вважаєте кращим і гіршим? Ранжуйте стилі за їх ефективністю. Наведіть свою аргументацію.

13. Коли авторитарний стиль прийнятний і ефективний? Наведіть приклад.

14. Коли стиль делегування прийнятний і ефективний? Наведіть приклад.

15. У чому сила і слабкість кожного стилю?

Заняття 4.

1. Підготувати доповідь на тему «Емоційний інтелект». Наведіть приклад, як ви працюєте над розвитком емоційного інтелекту.

2. Пройдіть тест «Самооцінка лідерських здібностей» (з тестом можна ознайомитись у локальній мережі за посиланням sdn.ivc.com/login/index.php)

Питання для самоконтролю:

1. Що таке емоційний інтелект?
2. Які теорії емоційного інтелекту ви знаєте? Чим вони відрізняються?
3. Що означає «бути емоційно компетентною людиною»?
4. Для чого потрібно вміти управляти емоціями?
5. Чи кожна людина може бути емоційно компетентною?
6. Які з вказаних умінь можете опанувати, якщо захочете?
7. Порівняйте теорію емоційного інтелекту Д. Гоулмана із концепцією лідерства, визначеною у воєнній доктрині Армії США. У чому ви вбачаєте вплив означеної теорії?

Заняття 5.

1. Пройти дистанційний курс «Критичне мислення для освітян» на платформі Prometheus: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+CTFT101+2017_T3/about

Питання для самоконтролю:

1. Навіщо потрібне критичне мислення?
2. Як навчитися розуміти інформацію?
3. Які властивості має критичне мислення та особистість із прагненням до критичного мислення?
4. Якими стратегіями та процедурами послуговується критичний мислитель?
5. Як використовувати у навчальному процесі аналіз, синтез та порівняння?
6. Коли потрібно застосовувати критичне мислення? Функція критичного мислення та його розгортання.
7. Як критично оцінювати інформаційні потоки та ставити правильні запитання?
8. Як опрацьовувати різні джерела?

Заняття 6.

2. Підготувати доповідь на тему «Поняття креативності».

Орієнтовні питання:

- 1) Особистісні засади креативності.
- 2) Вплив оточення на самореалізацію особистості.

Наведіть приклад, як ви працюєте над розвитком креативності.

3. Пройти дистанційний курс «Креативне мислення» на платформі ВУМonline: <https://vumonline.ua/tag/creative-thinking/>

Питання для самоконтролю:

1. Що таке креативність?
 2. Назвіть риси креативної особистості.
 3. З чого складається креативність? Чим відрізняються люди, що створюють проривні ідеї?
 4. Чи можуть бути якісь логічні закономірності в креативному процесі?
- Обґрунтуйте відповідь.

Заняття 7. Підготовка до тренінгу «Життєві уроки»

Ознайомитись із матеріалом **10 життєвих уроків** (роздатковий матеріал), проаналізувати, підготуватися обговорювати, висловлюючи думки про прочитане, і запропонувати хоч один, але свій урок, яким можна було б доповнити наведені, і які, на думку пари, є актуальними для лідера і послідовників.

Роздатковий матеріал буде надано завчасно. З ним також можна ознайомитись у локальній мережі за посиланням sdn.ivc.com/login/index.php

Питання для самоконтролю:

1. Які висновки з помилок має робити лідер?
2. Що, на думку автора, найкраще формує особистість?
3. Навіщо кожен із нас перебуває тут, на цій Землі?

Заняття 8. Підготувати доповідь на тему «Гендерний аспект військової

комунікації».

Орієнтовні питання:

1. Інтеграція гендерних аспектів у поліцейську структуру.
2. Інтеграція гендерних аспектів у збройні сили.
3. Виконання резолюцій про жінок, мир та безпеку в процесі реформування сектору безпеки.
4. Гендерне навчання кадрового складу силових структур.
5. Гендер і військова реформа.
6. Гендер і реформування сектору безпеки.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке гендер?
2. Чому гендерні питання важливі для військової реформи?
3. Як можна врахувати гендерні питання у військову реформу?
4. Чи були гендерні питання враховані у стандартній підготовці курсантів Академії?
5. Чи є навчання з питань гендерної обізнаності та сексуальної експлуатації та насильства обов'язковим для курсантів Академії? Чи залучаються чоловіки до викладання цих тем?
6. Чи є захист жінок, чоловіків, хлопців та дівчат проти всіх форм гендерного насильства пріоритетом межах навчального та виховного процесу академії?

Змістовий модуль 3. Командне лідерство

Заняття 2. У межах аналізу теорії командотворення Хауза «шлях-мета» заповнити таблицю «Характеристики послідовників і робочого місця» щодо своєї групи, урахувавши, що формальним лідером групи є або командир групи, або курсовий офіцер, або начальник курсу (на вибір)

Стиль лідерства

**Характеристики
робочого місця**

**Характеристики
послідовників**

1. Довідковий матеріал: Лідерство і командна робота: Навчальний посібник. Харків: ХНУБА, 2014. 124 с. URL: https://startup.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/IDP_Leadership_ua_d.pdf

Питання для самоконтролю:

1. Чи роз'яснює ваш начальник переваги досягнення групових цілей?
 2. Чи роз'яснює ваш начальник способи досягнення групових цілей?
- Чиважливо таке роз'яснення?
3. Ви згодні з таким підходом?
 4. Який стиль відповідає вашій природі?
 5. Який стиль вважається найефективнішим?
 6. Чи можете ви пристосувати свій стиль до конкретної ситуації або

«перемкнути» свій стиль відповідно ситуації?»

Заняття 3.

1. Заповніть «Анкету для виявлення стадії розвитку команди» (роздатковий матеріал). Підготуйте відповідь на запитання для самоконтролю.

Роздатковий матеріал буде надано завчасно. З ним також можна ознайомитись у локальній мережі за посиланням sdn.ivc.com/login/index.php

Питання для самоконтролю:

1. Що нам дає знання етапу, на якому ми перебуваємо?
2. Які навички потрібні, для того щоб успішно пройти кожну стадію? Як можна цих навичок набути?
2. Підготуйте доповідь на тему «Конформізм. Форми групового тиску».

Заняття 4. Підготувати доповідь на тему «Динаміка групової взаємодії». Орієнтовні питання:

1. Рівні розвитку малої групи.
2. Процес прийняття групових рішень
3. Форми ухвалення групових рішень

Питання для самоконтролю:

1. Які є рівні розвитку команди?
2. Які етапи ухвалення рішення?
3. Які форми ухвалення рішення?

Заняття 5. Підготувати доповідь на тему «Міжособистісна комунікація». Орієнтовні питання:

1. Перешкоди комунікації
2. Методи ефективного слухання
3. Комунікативні ролі
4. Методи вдосконалення комунікації
5. Канали комунікації
6. Комунікативні стилі

Питання для самоконтролю:

1. Що таке ефективна комунікація?
2. Які перешкоди існують на шляху до ефективної комунікації?
3. Які існують методи ефективного слухання?
4. Які комунікативні ролі можна визначити?
5. Як удосконалити комунікацію?
6. Назвіть канали комунікації.
7. Назвіть комунікативні стилі. Які з них найбільш продуктивні?

Заняття 6. Підготувати доповідь на тему «Комунікативна культура лідера».

Питання для самоконтролю:

1. Що таке комунікативна культура?

2. З чого складається комунікативна культура лідера?
3. Для чого необхідно володіти комунікативною культурою?

Заняття 7. Підготувати доповідь на теми:

1. Зворотній зв'язок.
2. Методи активного слухання

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть прийоми активного слухання.
2. Які цілі активного слухання і його наслідки?
3. Назвіть правила хорошого слухання.

Заняття 8. Підготувати доповідь на тему «Прямі й непрямі методи керівництва». Орієнтовні питання:

1. Особливості мотивування команди.
2. Заохочення як метод управління.
3. Переконавання як метод впливу на людей.
4. Підтримування морального духу й згуртованості команди.
5. Зауваження як комунікативна навичка.
6. Тиск як метод керівництва.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть особливості мотивування команди. Які існують форми заохочення?
2. Які є правила переконання?
3. Як підтримати моральний дух і згуртувати команду?
4. Як правильно зробити зауваження?
5. Чи тиск є продуктивним методом керівництва? Чому?

Заняття 9. Підготувати доповідь на тему «Типологія конфліктів».

Питання для самоконтролю:

1. Що таке конфлікт?
2. Які типи конфліктів ви знаєте?
3. Як вирішувати конфлікти?
4. Що таке конфліктогени в процесі спілкування?
5. Назвіть стратегій конфліктної взаємодії.
6. Назвіть деструктивні стилі поведінки, що провокують конфліктні ситуації.
7. Назвіть техніки ефективного спілкування в конфлікті.
8. Назвіть правила контролю над емоціями.

Заняття 10. У межах роботи над темою «Переговори й медіація у розв'язанні конфліктів» пройти дистанційний курс «Діалог та медіація: Шлях до порозуміння» на онлайн платформі Prometheus: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+MEDIATE101+2020_T1/about

Питання для самоконтролю:

1. Які способи розв'язання конфліктів ви знаєте?
2. Запропонуйте алгоритм розв'язання спору.
3. У чому полягає роль посередника під час розв'язання конфлікту?

Заняття 11. Підготувати доповідь на тему «Технології стрес-менеджменту».

Питання для самоконтролю:

1. Що означає управляти стресом?
2. Які є джерела стресу на роботі?
3. Стратегії протидії стресам.
4. Що необхідно для уникнення стресу?

Заняття 12. Підготувати презентацію в довільній формі на тему «Я – лідер». Форми презентації: усні повідомлення, дебати, театралізовані виступи, мультимедійні презентації тощо (на вибір курсанта).

Питання для самоконтролю:

1. Які риси роблять Вас лідером?
2. Умови формування цих рис?
3. Як Ви працюєте над самовдосконаленням?
4. Досягнення, які дають змогу вважати Вас лідером?
5. Останні вчинки або рішення, які дають змогу вважати Вас лідером?
6. Яким лідером Ви бачите себе в майбутньому?

6. Політика курсу та оцінювання.

ПОЛІТИКА КУРСУ

- Курс передбачає роботу в команді.
- Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим доконструктивної критики.
- Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані в установленний термін.
- Якщо курсант / курсантка відсутні з поважної причини, він/вона презентують виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача.
- Нульова толерантність до порушення академічної доброчесності

ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань курсантів здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання знань слухачів (курсантів, студентів) в Національній академії Національної гвардії України» (зі змінами) (2021 р.) (<https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/polozhennya/pologennj%20pro%20ocinuвання%20sluhachiv%20%28kursantiv%2C%20studentiv%29%20v%20nangu.pdf>)

7. Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

За результатами роботи курсантів / курсанток під час практичних занять та самостійної роботи наприкінці заняття проводиться оцінювання. Оцінюються курсанти/-ки, які були присутні на занятті, активно працювали, виконували завдання, що виносяться на самостійну підготовку. Оцінювання відбувається за п'ятибальною системою. Накопичувальна оцінка за результатами поточного контролю формується за формулою: сума всіх поточних оцінок, розділена на кількість занять, на яких курсант був присутній. При цьому:

- 1) оцінка «відмінно» ставиться курсанту / курсантці, які активно брали участь у роботі групи, виявляли лідерські якості під час аудиторної роботи та постійно виконували завдання на самостійне вивчення;
- 2) оцінка «добре» ставиться курсанту / курсантці, які брали участь у роботі групи, виявляли лідерські якості під час аудиторної роботи та періодично виконували завдання на самостійне вивчення;
- 3) оцінка «задовільно» ставиться курсанту / курсантці, які періодично брали участь у роботі групи, знехотя виявляли лідерські якості під час аудиторної роботи та не виконували завдання на самостійне вивчення;
- 4) оцінку «незадовільно» отримує курсант / курсантка, які не брали участі в роботі групи, не виявляли лідерські якості під час аудиторної роботи та не виконували завдання на самостійне вивчення.

Курсанту / курсантці може бути надана можливість отримати додатковий бал для компенсації оцінки за поточний контроль шляхом виконання додаткового завдання.

РУБІЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ (МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ)

Модульний контроль є складником поточного оцінювання і виконується наприкінці змістового модуля. Модульна контрольна робота оцінюється за 4-бальною системою.

Модульний контроль проводиться у формі проєктів на задані теми.

Критерії оцінювання проєктів:

1) оцінка «відмінно» ставиться курсанту / курсантці, які змістовно, послідовно й повно виклали матеріал, що є результатом самостійно проведеного дослідження, показали здатність утримувати увагу аудиторії, продемонстрував техніку та правильність мовлення або оформлення проєкту, а також уміння відповідати на запитання;

2) оцінка «добре» ставиться курсанту / курсантці, які змістовно, переважно послідовно й повно виклали матеріал, що є результатом самостійно проведеного дослідження, показали здатність утримувати увагу аудиторії, уміння відповідати на більшість поставлених запитань, проте продемонстрували наявність певних помилок у мовленні або оформленні проєкту;

3) оцінка «задовільно» ставиться курсанту / курсантці, які змістовно, проте непослідовно й неповно виклали матеріал, що є результатом самостійно проведеного дослідження, не показали здатності утримувати увагу аудиторії й уміння відповідати на запитання, продемонстрували наявність численних помилок у мовленні або оформленні проєкту;

4) оцінку «незадовільно» отримує курсант / курсантка, які виклали матеріал, що не є результатом самостійно проведеного дослідження, не змогли відповісти на жодне запитання або не виконали завдання взагалі.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Формою підсумкового контролю з дисципліни «Лідерство» є залік з оцінкою.

Матеріали заліку складаються з білетів, кожен із яких містить 2 теоретичні питання та 1 практичне завдання. За змістом теоретичні питання стосуються загальних положень лідерства та концепцій військового командування. Практичні завдання спрямовані на контроль навичок аналізу проблем виявлення лідерського потенціалу, формування команди та ефективного використання засобів комунікації.

У процесі підготовки до відповіді на заліку дозволяється користуватися навчальною програмою з дисципліни. Не дозволяється користуватися підручниками, посібниками й зошитами. На відповідь відводиться до 7 хвилин.

Викладач оцінює відповідь курсанта / курсантки на диференційованому заліку за 4-бальною шкалою.

1. Критерії оцінювання 1-го і 2-го завдання (теоретичних питань):
 «5» – повна і змістовна відповідь з наведенням власних прикладів;
 «4» – досить повна відповідь із незначними фактичними помилками;
 «3» – неповна відповідь із суттєвими фактичними помилками;
 «2» – значна кількість суттєвих фактичних помилок або повна відсутність відповіді.

2. Критерії оцінювання 3-го (практичного) завдання:

«5» – відповідь не містить помилок або містить несуттєві помилки;
 «4» – відповідь містить певні помилки;
 «3» – відповідь містить суттєві помилки;
 «2» – невиконання практичного завдання.

Підсумкова оцінка формується через розподіл балів між поточним контролем та заліком у співвідношенні: 60% оцінки за роботу на практичних і семінарських заняттях, поточного контролю і 40% за результатами заліку.

8. Рекомендована література.

Основна

1. Формування лідерства і прихильності до здорового способу життя у військовослужбовців і працівників правоохоронних органів України: Навчальний посібник. Київ: К.І.С., 2008. 200 с.

Допоміжна

2. Бізо Л., Ібрагімова І., Кікоть О., Барань Є., Федорів Т. Розвиток лідерства / за заг. ред. І. Ібрагімової. К.: Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. 400 с.

3. Лідерство та команда в публічному управлінні : конспект лекцій / укладачі: К. В. Таранюк, Я. В. Кобушко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 175 с.

4. Лідерство і командна робота: Навчальний посібник. Харків: ХНУБА, 2014. 124 с.

5. Нестуля О. О. Основи лідерства. Тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера : навч. посіб. К. : Знання, 2013. 287 с.

6. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н.В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» галузі знань 01 освіта/педагогіка спеціальності 011 освітні, педагогічні науки. Полтава : ПУЕТ, 2020. 232 с.

7. Розвиток лідерських якостей : програма тренінгу / Алла Богданівна Мудрик, Христина Юріївна Шишкіна. Луцьк, 2013. 120 с.

8. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко. Харків, 2017. 100 с.

9. Ткач П. Б., Бойчук Х. І. Розвиток лідерського потенціалу та гендерної обізнаності як напрям стратегічних комунікацій Національної академії Національної гвардії України. *Збірник наукових праць Національної академії*

Національної гвардії України. 2020. Вип. 2 (36). С. 15–20.

10. Ільченко О. А., Ткач П. Б. Інтегрування елементів медіаграмотності в курс лідерства для майбутніх офіцерів Нацгвардії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Випуск 81. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 89–94.*

11. Ткач П.Б. Поняття військового лідерства в контексті стратегічних комунікацій Національної гвардії України. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України. 2021. Вип. 3 (37). С. 24–30.*

12. Army Leadership and the Profession (ADP) 6-22. Headquarters, department of the army. 2019. 118 p.

13. Army Leadership: Competent, Confident, and Agile (Field Manual No. 6-22). CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012. 216 p.

14. Leadership: Theory, Application & Skill Development, Six Edition / Robert N. Lussier, Christopher F. Achua. Australia : Cengage Learning, 2016. 496 pp.

15. Maxwell J. Developing the Leader Within You 2.0. Thomas Nelson Publishers, 2018. 256 p.

16. Strategic Leadership: The General's Art / Mark Grandstaff, Georgia Sorenson. Management Concepts Inc., 2009. 335 pp.